

ZARZĄD SPADKU NIEOBJĘTEGO

ZABEZPIECZENIE SPADKU

mgr Katarzyna Maria Zoń

Zakład Prawa Cywilnego i Prawa Międzynarodowego Prywatnego
Uniwersytet Wrocławski

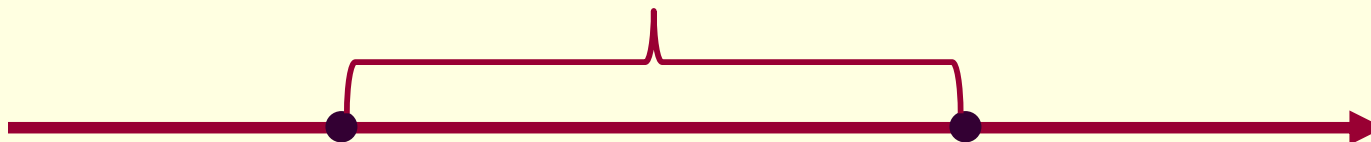

ZARZĄD SPADKU NIEOBJĘTEGO

Tytułem wstępu

przeszkody o charakterze
faktycznym lub prawnym

otwarcie spadku

=

chwila śmierci spadkodawcy

objęcie spadku

przez spadkobierców

- obowiązujące przepisy **nie przewidują** istnienia spadków **wakujących**, spadków **leżących** (nie wiadomo, czy spadkobiercy je nabędą), spadków **bezdziedzicznych** (brak w ogóle ustalonych spadkobierców), nawet jeżeli w chwili otwarcia spadku nie można ustalić spadkobiercy.

Cel i podstawy normatywne

- służy **ochronie masy spadkowej jako całości**,
- zapewnia **nienaruszalność spadku** między jego **otwarcie** a **objęciem przez spadkobiercę**,
- umożliwia sprawowanie **odpowiedniej pieczy** nad pozostawionym majątkiem spadkowym,
- **art. 21 ust. 1 Konstytucji RP** – obowiązek **ochrony wszelkich praw związanych ze spadkiem** i **stworzenie adekwatnego prawa**,

ochrona spadku w tym okresie przez sąd, a w razie potrzeby kuratora spadku ustanowionego przez sąd (art. 666–668 KPC).

Pojęcie spadku nieobjętego

- **spadkobiercy są nieznani,**
- **spadkobiercy nie wiedzą o otwarciu spadku,**
- **spadkobiercy są znani, ale są nieobecni,**
- **nie można ustalić miejsca pobytu spadkobierców,**
- **spadkobiercy nie mają pełnej zdolności do czynności prawnych i nie mają ustawowego przedstawiciela,**
- **spadkobiercy są znani, ale skontaktowanie się z nim napotyka na poważne trudności** – nie można powiadomić ich o fakcie nabycia spadku;
- **znani i mający świadomość dziedziczenia spadkobiercy nie są w stanie objąć spadku w posiadanie,**

Pojęcie spadku nieobjętego

- spadek, nad którym spadkobiercy – bez względu na przyczynę tego stanu rzeczy:
 - **nie sprawują faktycznej pieczy,**
 - **nie przejmują władztwa** nad przedmiotami wchodzącymi w skład spadku,
 - **nie wykonują czynności** wchodzących w zakres **zarządu**,
- **nie, jeżeli spadek objął choćby jeden ze spadkobierców:**
 - **ochrona interesów pozostałych spadkobierców** (art. 199–205 KC w zw. z art. 611–616 KPC o zarządzie rzeczą wspólną, mające odpowiednie zastosowanie (art. 1035 KC),
 - ochrona interesów **spadkobiercy** nieobecnego (art. 184 KRO).

Negatywne konsekwencje braku objęcia spadku

- **uszczerpienie** spadku,
- **utrata spadku:**
 - **przedawnienie wierzytelności** wchodzących w skład spadku,
 - **nieruchomości** wchodzące w skład spadku zostaną **zasiedziane** przez osoby trzecie,
 - **rzeczy ruchome** ulegną **zniszczeniu**,

Jak temu **zapobiec** ?

- ustanowienie **wykonawcy testamentu** zarządzającego spadkiem do czasu objęcia przez spadkobierców,
- ustanowienie **zarządu spadku nieobjętego** – ingerencja **sądu**.

Postępowanie dotyczące zarządu spadku

- wszczęcie: na wniosek lub z **urzędu**,
- **ustawowe przesłanki wszczęcia:**
 - **otwarcie spadku,**
 - **nieobjęcie spadku.**
- w razie ustanowienia zarządu spadku nieobjętego sąd zobowiązany jest wydać **postanowienie o sporządzeniu spisu inwentarza**, jeśli nie był on wcześniej spisany (art. 666 § 2 KPC) – z **urzędu**.

Trzy stadia postępowania

- 1) **ustanowienie zarządu** – sąd sprawdził i ustalił **występowanie przesłanek uzasadniających** konieczność ustanowienia zarządu spadku nieobjętego,
- 2) **sprawowanie zarządu** przez **sąd** lub powołanego **kuratora spadku** – wypełnianie przez „zarządcę” zadań (art. 666 § 2, art. 667, 668 i 668¹ KPC)
- 3) **uchylenie zarządu** – **rozliczenie** sprawowanego zarządu, przyznanie kuratorowi spadku **wynagrodzenia** oraz zwrotu poniesionych przez niego wydatków, **zwolnienie kuratora z funkcji**, uchylenie ustanowionego zarządu nad nieobjętym spadkiem oraz **wyदानie spadku ujawnionym spadkobiercom**.

Kurator spadku

- a w razie **potrzeby** ustanawia kuratora spadku:
 - w celu wykonywania **prawidłowego zarządu** spadkiem nieobjętym,
 - gdy **niewpoważanie kuratora** groziłoby **uszczerpieniem praw spadkobierców** (pomniejszeniem aktywów albo zwiększeniem pasywów spadku) lub gdy przemawia za tym **interes publiczny**,

wyznaczenie kuratora spadku **co do zasady jest celowe i pożądane**

- zarządza majątkiem spadkowym **pod nadzorem sądu spadku**.

Obowiązki kuratora spadku

- art. 667 § 1
KPC
- **ustalenie, kto jest spadkobiercą** zarządzanego spadku,
 - **zawiadomienie spadkobierców o otwarciu spadku,**

- art. 667 § 2
KPC
- **zarządzanie** majątkiem spadkowym pod nadzorem sądu spadku,
odpowiednio stosuje się przepisy o zarządzie w toku egzekucji z nieruchomości (art. 933 i art. 935-941 KPC).

Sytuacja prawna kuratora spadku

- działa w imieniu własnym, ale na rachunek spadkobierców,
- w sprawach wynikających z zarządu spadku nieobjętego może pozywać i być pozywanym – zdolność sądowa,
- wolno zaciągać mu tylko takie **zobowiązania, które mogą być zaspokojone z dochodów spadku i są uzasadnione**,

Sytuacja prawna kuratora spadku

- czynności **przekraczające zakres zwykłego zarządu** kurator spadku może wykonywać **za zezwoleniem sądu**,
- obowiązek składania sądowi w wyznaczonych terminach **sprawozdania z zarządu** oraz **udokumentowanego sprawozdania rachunkowego**,
- może żądać **wynagrodzenia oraz zwrotu wydatków związanych z zarządem**, które poniósł z własnych funduszy.

ZABEZPIECZENIE SPADKU

Zakres zastosowania

- **uprawdopodobnienie,**
 - **że z jakiegokolwiek przyczyny**
 - **grozi naruszenie rzeczy lub praw majątkowych, które w chwili otwarcia spadku:**
 - **były we władaniu spadkodawcy,**
 - **lub należały do spadkodawcy,**
- zwłaszcza przez usunięcie, uszkodzenie, zniszczenie lub nieusprawiedliwione rozporządzenie (art. 634 KPC).**

Istota

- **usunięcie** (zwykle w **trybie doraźnym**) **groźby naruszenia** rzeczy lub praw majątkowych pozostałych po spadkodawcy w sytuacji, **gdy osoby zainteresowane nie mogą tego uczynić we własnym zakresie**,
- **nie**, gdy **spadek został już objęty przez spadkobiercę**,
- **nie**, gdy **doszło już do objęcia zarządu spadkiem przez wykonawcę testamentu lub kuratora spadku**.

Zakres zastosowania

- zabezpieczenie – **roztoczenie tymczasowej, doraźnej ochrony prawnej** w pierwszej kolejności **nad przedmiotami spadkowymi (zakres przedmiotowy)**, a następnie **także prawami osób uprawnionych (zakres podmiotowy)**,
- odnosi się do **oznaczonych składników spadku** tworzących część majątku spadkowego, która z różnych przyczyn **może być narażona na niebezpieczeństwo jej naruszenia**,

nie znajdzie zastosowania w sytuacji, w której doszło już do naruszenia spadkowej substancji majątkowej – inne środki ochrony prawnej.

Zakres zastosowania

- **rzeczy lub prawa, które były we władaniu spadkodawcy:**
 - element faktycznego **posiadania**,
 - wypływa z przysługującego spadkodawcy prawa lub jedynie objęte samym faktycznym władztwem, bez żadnego związku z prawem,
- **rzeczy lub prawa, które należały do spadkodawcy;**
 - przedmioty **niebędące we władaniu** zmarłego, ale **wchodzące w skład jego majątku**,
 - **przykład:** użyczona przez spadkodawcę ruchomość, wydierżawiona przez niego nieruchomość,
 - nie ma znaczenia, czy spadkodawca miał do nich tytuł petytoryjny, czy też objęte one były jedynie posiadaniem.

Postępowanie w przedmiocie zabezpieczenia spadku

na wniosek:

z urzędu:

K
T
O

- każdy, kto uprawdopodobni, że jest **spadkobiercą**, **uprawnionym do zachowku**, **zapisobiercą**,
- **wykonawca testamentu**,
- **współwłaściciel** rzeczy,
- **współuprawniony** co do praw pozostałych po spadkodawcy,
- **wierzyciel** mający pisemny dowód należności przeciwko spadkodawcy,
- **SP** reprezentowany przez **naczelnika właściwego US**,
- **uprawdopodobnienie okoliczności** uzasadniających wniosek,

- jeżeli sąd **poweźmie wiadomość**, że:
- 1) **spadkobierca jest nieznany, nieobecny lub nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych i nie ma ustawowego przedstawiciela**,
- 2) **organ administracji rządowej albo organ jednostki samorządu terytorialnego zastosował niezbędne środki tymczasowe ze względu na grożące niebezpieczeństwo naruszenia rzeczy, które w chwili otwarcia spadku były we władaniu spadkodawcy**

Postępowanie w przedmiocie zabezpieczenia spadku

- składa się z **dwóch stadiów**: fazy rozpoznawczej (orzeczniczej) i fazy wykonawczej,
- **faza rozpoznawcza** (art. 633–636² KPC) – właściwość sądu, podstawy zabezpieczenia spadku, legitymacja do złożenia wniosku, środki zabezpieczenia, tryb zmiany środka zabezpieczenia oraz uchylenie zabezpieczenia;
 - prowadzi **sąd**,
- **faza wykonawcza** (art. 638²–638⁶ KPC) – tryb wszczęcia stadium wykonawczego, podstawa wykonania, nadzór sądu nad komornikiem oraz sposób dokonywania czynności przez komornika przy wykonywaniu poszczególnych środków zabezpieczenia,
 - zasadniczo prowadzona przez **komornika sądowego**.

Środki zabezpieczenia – pojęcie

- instrumenty prawne realizujące cel w postaci zabezpieczenia spadku,
- mają służyć **usunięciu grożącego niebezpieczeństwa naruszenia rzeczy lub praw majątkowych** pozostałych po spadkodawcy,
- organom decydującym o zabezpieczeniu spadku pozostawiono **swobodę w zakresie wyboru odpowiedniego środka**,

ALE:

- ↪ **nakaz** o charakterze **ogólnym**: stosownie do okoliczności, **adekwatny**, uzależnionego od **konkretnego stanu faktycznego** czy **składu zagrożonego majątku spadkowego**,
- ↪ **szczególne** ustawowe ograniczenia, związane **z właściwościami przedmiotów** podlegających zabezpieczeniu np. art. 636 § 3 KPC ustanowienie zarządu tymczasowego tylko wtedy, gdy zabezpieczeniu podlega przedsiębiorstwo, gospodarstwo rolne albo prawo majątkowe wymagające zabezpieczenia przez ustanowienie zarządu tymczasowego.

Środki zabezpieczenia – zmiana

- zastosowanie jednego środka zabezpieczenia **nie wyłącza stosowania innych, równocześnie lub kolejno,**
- **sąd dokonuje z urzędu, w razie potrzeby,** w szczególności, jeżeli dotychczas zastosowany środek **nie jest wystarczający** do zabezpieczenia spadku:
 - wybrany wcześniej okazał się **błędny,**
 - **zmianie uległy okoliczności faktyczne** danej sprawy,

zastosowanie: **nowego środka zamiast dotychczasowego**
nowego środka **obok** już zastosowanego.

Środki zabezpieczenia – katalog

- katalog **otwarty**,
- ustawodawca wymienia **najbardziej typowe środki zabezpieczenia** spadku (art. 636 KPC),

Środki zabezpieczenia – katalog

- **spis majątku ruchomego** i oddanie go **pod dozór**,
- **złożenie do depozytu sądowego**,
- **ustanowienie zarządu tymczasowego**,
 - wymaga spełnienia **łącznie dwóch przesłanek**: **przedmiotowej** (oznaczony rodzaj składnika spadku) i **funkcjonalnej** (określone przedmioty mają wymagać ustanowienia zarządu tymczasowego),
 - **ostateczny środek zabezpieczenia**,
 - cel: **strzeżenie rzeczy** oraz **podejmowanie czynności potrzebnych do prowadzenia prawidłowej gospodarki**,
- ustanowienie **dozoru nad nieruchomością**,
 - cel: **strzeżenie** rzeczy z taką **starannością**, aby nie straciły one na wartości,
- **sprzedaż przez komornika ruchomości ulegających szybkiemu zepsuciu** i **złożenie** uzyskanych pieniędzy **do depozytu sądowego**,

Inne środki zabezpieczenia

- **zakaz zbywania lub obciążania** rzeczy albo prawa majątkowego pozostałego po zmarłym,
- **unormowanie praw i obowiązków uczestników postępowania na czas trwania zabezpieczenia spadku**
 - np. gdy dochodzi do nieodpowiedzialnego sprawowania zarządu grożącego naruszeniem rzeczy lub praw spadkowych,
- **zawieszenie postępowania** egzekucyjnego lub innego postępowania zmierzającego do wykonania orzeczenia,
- **wpis stosownego ostrzeżenia w księdze wieczystej** lub we właściwym rejestrze.

Uchylenie zabezpieczenia spadku

ustanie potrzeby dalszego zabezpieczenia spadku,

- **zgłoszenie się uprawnionego** podmiotu w celu:
 - **objęcia spadku** (spadkobierca),
 - **przejęcia zarządu** majątkiem spadkowym (wykonawca testamentu, kurator spadku),
- **zbycie rzeczy podlegającej** zabezpieczeniu,
- **wydanie rzeczy uprawnionemu** (np. wydanie przedmiotu zapisu zapisobiercy),
- wydanie rzeczy **właścicielowi**, gdy rzecz należała do spadkodawcy,

Uchylenie zabezpieczenia spadku

ustanie potrzeby dalszego zabezpieczenia spadku,

- **wygaśnięcie prawa majątkowego** podlegającego zabezpieczeniu,
- ujawnienie faktu, że określona rzecz lub prawo majątkowe **podlega już zabezpieczeniu na podstawie innego postanowienia o zabezpieczeniu spadku** (np. przedmiot podlegający zabezpieczeniu wchodzi w skład przedsiębiorstwa lub gospodarstwa, które zostały zabezpieczone w innej sprawie),
- **pomimo zabezpieczenia nie udało się zapobiec naruszeniu i nie zachodzi już obawa kolejnych naruszeń** (np. rzecz została zużyta albo zniszczona).

Dziękuję za uwagę !